

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1960

BRNO 1961

chen Nachrichten in den Jahren 1234-35 und im 14. Jahrh. erwähnt wird. Als Einöde erscheint es in den Aufzeichnungen seit dem Jahre 1595.

- - -

Hroby v Brně - Králově Poli.

Boris Novotný

V Brně - Králově Poli byly při výkopu základové rýhy k oplocení novostavby vojenského internátu v Chodské ulici zjištěny tři kostry /dva dospělí a jedno dítě/ situované ve směru od východu k západu. U pohřbů nebylo nálezů. Jelikož však již při přestavbě budovy byl odkryt další pohřeb je možné, že se zde kdysi rozkládalo pohřebiště nebo hřbitov, jehož časové určení nebylo doposud možno provést.

Gräber in Brno - Král. Pole.

In Brno - Král. Pole wurden in der Chodská Strasse zwei Skelette erwachsener Personen und ein Kinderskelett festgestellt. Die von Ost nach West orientierten Gräber waren ohne Begleitfunde.

- - -

Z výzkumů opavské expositury Archeologického ústavu ČSAV, pob. v Brně.

Jaroslav Král

Během roku 1960 pracovala opavská expositura, kromě výzkumů o kterých v tomto ročníku přehledu referuje J. Pavelčík, přímo v Opavě, kde byly zkoumány středověké objekty. Dále provedla zjišťovací průzkum slovanského hradiska ve Víně, okr. Krnov a pokračovala v zachraňovacím průzkumu mohyl v katastru obce Hněvošice /1/.

Opava, Kotlářská ulice. V únoru provedli pracovníci expositury zachraňovací výzkum středověkých odpadních jámek, odkrytých při bagrování základů pro novostavby na místě válkou zničených domů. Na ploše 12,5 x 35 m jsme zjistili celkem dvanáct dřevěných konstrukcí žump. K výzkumu se však hodily jen dvě, č. 3 a č. 2. Ostatní jsme nemohli prozkoumat jednak z bezpečnostních důvodů, jednak pro zdržování stavebních prací. Menší jáma č. 2 o rozměrech 120 x 110 cm byla prakticky téměř bez nálezů. Větší objekt o rozměrech 160 x 154 cm byl naplněn keramikou, značným množstvím střepů ze skleněných pohárů a nejrůznějšími zlomky dřev, nesoucích stopy opracování. Vyzvedli jsme i několik zbytků kožené obuvi. Věnovali jsme pozornost i nálezům nejrůznějších semen a rostlinných částic, jejichž zpracováním se zabýval paleobotanik E. Opravil, ze Slezského ústavu ČSAV v Opavě. Jmenovaný též určil všechny nálezy dřev.

Podle dosavadního průběhu zpracování nálezového souboru můžeme datovat

funkci jímky do 14. a 15. století. Dokončeny jsou botanické rozборы, jejichž výsledky zde uvádíme s laskavým svolením autora, jehož botanická práce jest v tisku. K výdřevě jímek bylo převážně užito dřeva jehličnanů: trámy a fošny jsou z jedle /*Abies alba*/, smrku /*Picea excelsa*/, borovice /*Pinus silvestris*/, modřínu /*Larix decidua*/ a jednou byly vzpěry mezi trámy zhotoveny z dubu /*Quercus sp.*/. Z ostatních nálezů opracovaného i neopracovaného dřeva byly určeny buk /*Fagus silvatica*/, olše /*Alnus sp.*/, bříza /*Betula sp.*/, habr /*Carpinus betulus*/, javor /*Acer sp.*/.

Zjistit a určit se podařilo tyto plody a semena: Ořešák královský /*Juglans regia*/, třešeň ptačí /*Cerasus avium* /L./ Moench var. *juliana* /L./ vel *duracina* /L./, třešeň ptačí /*Cerasus avium* /L./ Moench var. *silvestris* /Kirschl/, švestka pravá /*Prunus domestica* L. ssp. *oeconomica* /Borkh./ C.K. Schn./, slíva /*Prunus domestica* L. ssp. *insititia* /Jusl./ Schn./, trnka /*Prunus spinosa*/, jablň lesní /*Malus silvestris* /L./ Mill./, hrušeň lesní /*Pirus comunis* L./, réva vinná pěstovaná /*Vitis vinifera* L. ssp. *sativa* /DC./Beger/, maliník /*Rubus idaeus* L./, ostružiník /*Rubus sp.*/, kopr vonný /*Anethum graveolens* L./, pohanka obecná /*Fagopyrum vulgare* Hill./, rdesno blešník /*Persicaria lapathifolia* /L./ S.F. Gray/, rdesno červinec /*Persicaria vulgaris* Webb. et Moqu./, hořčice rolní /*Sinapis arvensis* L./, bér zelený /*Setaria viridis* /L./ P.Beauv./, svízel přítula /*Galium aparine* L./.

Z uvedeného je patrné, že odpadní jímky nám poskytují závažné poznatky ze života tehdejších obyvatel středověkých měst a pokud se naskytne příležitost takové objekty zkoumat, zasluhují pečlivou pozornost. V brzké době, po zastavení proluk v historické části Opavy, vyschne nám tento nyní tak vydatný pramen našeho poznání.

V í n o, okr. Krnov. V rámci celostátního úkolu o životě starých Slovanů provedla opavská expositura zjišťovací výzkum na hradisku v katastru obce Víno, okr. Krnov. Dosavadní znalosti o tomto nalezišti podrobně uvádí L. Jisl /2/. Z jeho stati uvádíme: Hradisko uvedl ve známost W. Titze, který naleziště též zakreslil. H. Freising se domníval, že nálezy střepů datují lokalitu do 11. století /3/. G.Raschke opravil jeho datování do 7. až 8. století. L. Jisl v citovaném článku se přiklání k datování G. Raschkeho.

Provedený výzkum potvrdil, že hradisko zaniklo velkým požárem. Valy, zbudované z lomového kamene, byly patrně proloženy v celé šířce a výšce kládami, a nedostatek hlíny či jiného sypkého materiálu způsobil, že dřevěná konstrukce mohla shořet beze zbytku. Jen tak se mohl vyvinout takový žár, že kameny jsou zcela propálené, některé až natavené, a jiné zcela sestruskovatělé. Úsudek o roštové konstrukci dovoluje jen nejspodnější vrstva valu, kde se ještě podařilo zachytit sledy uhlíků a části základní vrstvy kamenů v původním uložení. Na ploše celého hradiska je jen nepatrná vrstvička hlíny, průměrně sotva 5 cm silná. Hned pod ní je zvětralá skála a kameny. Při průzkumu se nepodařilo nalézt ani stopy po sídlištních objektech. Z nálezů jsme získali pouze kompletní kamenný mlýn, s tenkým ležákem a masivním nepravidelným běhounem, a malé množství střepů, které potvrzují správnost datování G. Raschkeho a předpoklad L. Jisla. Střepy jsou pokročilejší než keramika pražského typu, jsou však odlišné a mnohem méně vyspělé než materiál, který známe z ostatních, již velkomoravských hradisk.

H n ě v o š i c e, okr. Opava. V roce 1960 pokračoval zachraňovací výzkum

mohylníku na katastru obce Hněvošice, zahájený v minulém roce pozdě na podzim. Prozatím můžeme referovat o prokopané mohyle č.I. Téměř pravidelně okrouhlý mohylový násyp měřil v průměru 14 m, a byl vysoký 1,80m. Uprostřed bylo patrné porušení amatérským výkopem, který však nedosáhl úrovně nálezů.

Přibližně 20 až 30 cm pod původní úroveň terénu, kterou lze jen s obtížemi určit, byl vysypán žárový pohřeb dospělého jedince. Spálené drcené kosti se dochovaly jen v nepatrných úlomcích. Mezi kostmi ležela malá šálkovitá nádoba, s rozevřeným okrajem, nizoučkým břichem, na kterém probíhá vodorovná oblá hrana. Od hrany se stěny sbíhají k nepatrně naznačenému, zcela malému dnu. Hrana na břišku nádoby je vytažena do tří malých laloků tak, že půdorys této části nádoby tvoří nepravidelný čtyřúhelník. Totiž v místě čtvrtého laloku nasedá širší páskové ucho, které je vytaženo plynule z okraje. Na hrdle nádobky probíhá nezřetelná rýha. Jednotlivé laloky jsou vyznačeny trojnásobnými obloučky rýh, vrcholem směřujících k okraji. Stěna mezi laloky je symetricky rozdělena krátkými trojnásobnými kolmými rýhami. Bronzové předměty, žárem a následnou korosí silně poškozené, se dochovaly ve velmi špatném stavu. Z jehlice se kromě zlomků, které se ihned při nálezu rozpadly v prach, dochovala jen část hřebovité hlavice. Bronzová pinseta, rozlomená na dvě části, má širší konce, a je 8 cm dlouhá. Téměř 18 cm dlouhá bronzová dýka je rozlomena ve dva kusy. Má tvar vrbového listu, uprostřed probíhá značně zesílený hřbet dobře patrný na obou stranách. Část, na kterou byla nasazena rukojeť, je opatřena dvěma otvory pod sebou umístěnými. Spodní otvor je zřetelně větší než horní. Přesně zařadit tento pohřeb činí určité potíže. Domnívám se, že nejvíce se přiblížíme ke skutečnosti, budeme-li jej považovat ještě za mohylový, ovšem k rozkvětu nejstarší fáze lužické kultury snad již v době uložení tohoto pohřbu nebylo příliš daleko. Musíme se totiž smířit s tím, že zatím ostatní dosud zkoumané mohyly nám neposkytly další nálezy.

Východně od žárového hrobu, v hloubce 130 cm od temene mohylového násypu, byl uložen slovanský kostrový hrob. Písčité, naprosto odvápněná půda měla zhoubný vliv jak na kosterné pozůstatky, tak i na ostatní nálezy. Kostra ležela v poloze nznak, s nataženými rukama a nohama, hlavou k JZ, nohama k SV. Levá noha byla rozrušena amatérským, již svrchu zmíněným zásahem. U pravé paže ve vyšší ramene jsme našli větší počet zbytků železných předmětů, z nichž se podařilo určit železné kopí, původně jistě značných rozměrů a části nože. Ostatní zbytky jsou tak rezem změněny, že o jejich původním tvaru a funkci nemůžeme říci nic bližšího. U levého ramene kostry jsme zjistili nepatrné zlomky bronzových drátků, ale opět nevíme, z čeho pocházejí a k čemu sloužily. S jistou rezervou můžeme slovanský kostrový pohřeb datovat do IX. století.

Výzkum hněvošických mohyl, které až na první byly zatím na nálezy velmi skoupé, bude v r.1961 dokončen. Je zde plánována terénní úprava a vysazení nového lesa, odpovídajícího moderním zásadám lesního hospodaření. Proto bylo nutné je prozkoumat v rámci záchranných akcí. Doufáme, že v příštím ročníku zpráv brněnského archeologického ústavu ČSAV budeme moci referovat o bohatějších nálezech než tomu bylo dosud.

P o z n á m k y :

1/ Viz Přehled výzkumů 1959, AÚ ČSAV pob. Brno, Brno 1960, s.177.

- 2/ L. Jisl, Slovanský kmen Holasiců ve světle archeologických nálezů, Časopis Slezského musea v Opavě, II, 1952, Serie B, č. 2, s. 33, Víno, okr. Krnov s. 41-42, Tab. V. obr. 4-12.
- 3/ Víno, okr. Krnov, nálezový archiv pravěkého oddělení Slezského musea.

Von den Ausgrabungen des AÚ ČSAV, Zweigstelle Brno, Expositur in Opava,
im Jahre 1960.

Das Archäologische Institut der ČSAV, Zweigstelle Brno, Expositur in Opava, führte ausser Aktionen, über die in diesem Bande von Přehledy J. Pavelčík referiert, auch eine Rettungsgrabung von mittelalterlichen Dünkgruben in Opava durch. Diese Kloaken enthielten eine bedeutende Keramikmenge, viele Überreste gläserner Becher und verschiedene Teile von bearbeiteten und unbearbeiteten Holzstücken. Ebenfalls einige Reste von Lederschuhem konnten gerettet werden. Unter Mitarbeit des Palaeobotanikers E. Opravil aus dem Schlesischen Institut ČSAV in Opava, konnten hier viele Früchte und Samen von Kultur - sowie Unkrautpflanzen festgestellt werden. Auf Grund des keramischen Materiales kann man diese Objekte in das 14. und 15. Jahrh. datieren.

Die Sondagegrabung eines kleinen slawischen Burgwalles in Víno, Bez. Krnov bestätigte, dass es sich um einen Burgwall aus dem VII.-VIII. Jahrh. handelt. Der Burgwall ging durch einen grossen Brand unter. Die Befestigung, welche aus Stein erbaut und mit einer Rostkonstruktion aus zahlreichen Balken durchlegt war, stürzte ein. Der Mangel an Erde oder anderen lockeren Massen verursachte, dass durch die Luftzufuhr der Holz restlos verbrannte. Bloss die unterste Schichte des Baues, wo sich Holzkohlenüberreste von den Balken erhielten, zeigte, wie die Befestigung erbaut wurde. Die Keramik, die in nicht zu grosser Menge gefunden wurde, ist vollkommener als die Gefässe des Prager Typus, hat aber weit zu jener, die wir im IX. Jahrh. aus Mähren gut kennen.

Das erste durchforschte Hügelgrab auf dem Kataster der Gemeinde Hněvošice, Bez. Opava, enthielt unter der Aufschüttung /Durchmesser 14m und Höhe 1,8m/ eine Brandbestattung aus dem Ende der Hügelgräber-Kultur und dem Beginne der ältesten Phase der Lausitzer-Urnenfelderkultur. Die verbrannten Knochen wurden auf die Erde in ein seichtes unregelmässiges Grübchen, im Ausmasse von 1,2 x 0,8 x 0,2 - 0,3m geschüttet. Zwischen ganz kleinen Teilchen verbrannter Knochen befand sich ein kleines tassenartiges Gefäss, ein bronzener Dolch, Teile einer Pinzette und der Nagelkopf einer Nadel. Die bronzenen Gegenstände sind sehr schlecht erhalten. Östlich dieser Bestattung, in einer Tiefe von 1,3m unter dem Scheitelpunkte der Aufschüttung war sekundär ein slawisches Skelettgrab beigesetzt. Das Skelett war in Rückenlage, mit ausgestreckten Beinen und Armen, den Schädel nach SW, die Beine nach NO gewendet. Beim rechten Arme lagen Reste eiserner, gänzlich korrodierter Gegenstände, von welchen man bloss den Teil einer Lanze und ein Messer bestimmen konnte. Von den übrigen Beigaben, gleich wie bei einigen bronzenen Drahtbruchstücken, die beim linken Arme lagen, kann man nichts genaueres sagen. Mit Reserve könnte man die Bestattung in das 9. Jahrh. datieren.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1960.

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.
- Odpovědný redaktor: PhDr. et Dr. Sc. Josef Poulík.
- Redaktoři : PhDr. Jiří Říhovský a PhDr. Anna Medunová.
- Překlady: prom. hist. R. Tichý a E. Tichá.
- Kresby: B. Ludikovská.
- Na titulní stránce: Pozlacený gombík z pohřebiště u VI. kostela
v Mikulčicích.
- Vydáno jako rukopis - 300 kusů - neprodejné.